

УДК 371(477.6) "186/191"

А. С. Папац

**РЕФОРМА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ТА ЇЇ
РЕАЛІЗАЦІЯ В КАТЕРИНОСЛАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ
XIX СТ.**

В статті проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентувала створення та розвиток закладів середньої освіти у другій половині XIX ст. Дано характеристику освітньої реформи 1864 р., її цілей та завдань. Показано діяльність Міністерства народної освіти стосовно розвитку середньої освіти та вплив місцевої адміністрації на її розвиток. Проаналізовано специфіку управління закладами середньої освіти згідно освітньої реформи. Розкрито освітні нововведення та особливості навчального процесу у Катеринославській губернії.

Ключові слова: Катеринославська губернія, освітня реформа, заклади середньої освіти, гімназія, прогімназія, реальне училище, Міністерство народної освіти, Російська імперія.

DOI 10.34079/2226-2830-2019-9-26-58-66

Успішний розвиток освіти в Україні сьогодні, у певній мірі, залежить від наскрізного взаємозв'язку навичок сучасності та знань минулого. Адже, недостатнє знання історії педагогічного досвіду спричиняє певні гальмування у реформуванні сучасної системи освіти. Пріоритетною метою сучасної школи є не лише надання учням певного обсягу знань, а й пошуки нових методів та форм навчання. Вирішення цих проблем неможливе без знання минулого досвіду, аналізу нормативних актів, які регулювали роботу закладів середньої освіти в період великих реформ. Ці обставини спонукають до опрацювання матеріалів з історії середньої освіти в цілому по Україні і, зокрема, в окремих її регіонах, серед яких важливе місце у XIX ст. посідала Катеринославська губернія.

Серед видань імперської доби заслуговують на увагу наукові доробки І.Альошинцева [1], С.Рождественського [15], які порушили питання реформування середньої освіти в своїх загальноісторичних працях. Важливу роль має праця радянського дослідника М. Константинова [7], де ми можемо знайти загальні дані з ідеологічним забарвленням про середню освіту. На сучасному етапі цю проблему розглядали такі українські та російські науковці як: Бобров В. [3], Бондаренко Г. [5], Балашова Х. [2], Курашова В. [8], Милько В. [9], Сірополко С. [17], Сергеєнкова В. [16], Фатальчук С. [19].

Метою цієї статті є аналіз стану закладів середньої освіти та їх реформування в 60-х рр. XIX ст. в Катеринославській губернії та в Російській губернії загалом.

У другій половині XIX ст. виникла потреба у освічених та кваліфікованих кадрах. Заклади середньої освіти були застарілими та не відповідали сучасним вимогам. Освіта була станом-класовою, не всі могли її отримувати. Навчальний процес проходив на низькому організаційно-методичному рівні та був під контролем царської влади [3, с. 7].

У XIX ст. Катеринославська губернія складалася з таких повітів – Катеринославського, Олександрівського, Маріупольського (який у 1874 р. виділився з Олександрівського повіту), Словоносербського, Верхньодніпровського, Бахмутського, Павлоградського повітів, які розташовувалися на території України та входила до складу Російської імперії, тому розвиток середньої освіти в регіоні треба розглядати у контексті суспільно-освітніх процесів, які відбувалися в цілому по імперії.

Поразка у Кримській війні виявила потребу у здійсненні суспільних реформ, оновлення Російської імперії вимагало освічених людей. В країні відчувалася недостатня кількість вчителів, лікарів, інженерів, бухгалтерів, юристів та інших важливих для суспільства спеціальностей. Підготовку фахівців цих категорій було покладено на загальноосвітні середні та вищі навчальні заклади, до яких належали гімназії (чоловічі і жіночі), реальні училища та університети.

На території Катеринославської губернії в досліджуваній період не було жодного вищого навчального закладу, а тому завдання підготовки освічених фахівців було покладено на гімназії та реальні училища. [19, с. 33]. Особлива заслуга у розвитку місцевої ініціативи по відкриттю шкіл належала земствам.

Початок XIX століття в Російській імперії позначився заснуванням 8 вересня 1802 р. міністерств, у тому числі і Міністерства народної освіти, керівником якого було

призначено графа П. Завадовського [1, с. 14]. 24 січня 1803 р. при цьому міністерстві було створено Головне управління школами. У завдання цієї комісії входила розробка нових правил устрою і управління всією шкільною системою Імперії. За «Попередніми правилами» від 24 січня 1803 р. відкривалися гімназії в кожному губернському місті, за якими доглядав університет; повітова школа повинна була відкрита хоча б в одному губернському чи повітовому місті, контроль покладался на директора гімназії; парафіяльні (приходські) школи відкриті по селах, які доглядав управитель відповідної повітової школи [17, с. 228]. Першу чоловічу гімназію у Катеринославі було відкрито у 1805 р.

Міністерство народної освіти у 1828 р. запропонувало новий план розвитку середньої освіти. Самостійне становище гімназій було скасоване, вони ставали лише підготовчою школою до університетів. Головні предмети, без яких наукові знання в університеті неможливі, – класичні мови; відповідно вони і повинні були стати головними предметами гімназійного курсу. У 1831 р. Міністерство почало запроваджувати у середню школу закон Божий. Навчальні заклади були передані під керівництво попечителів навчальних округів, а університети за новим університетським Статутом 1835 р. були позбавлені керівництва школами та гімназіями. Протягом часу, стало очевидним, що попередній «Статут гімназій і училищ повітових та парафіяльних» 1828 р. не відповідав ні соціально-економічним, ні політичним умовам епохи [13].

17-24 травня 1857 р. були оприлюднені доробки Вченого Комітету, в яких були окреслені цілі і призначення загальноосвітніх закладів [1, с. 214]. Доцільність реформування закладів освіти різними міністрами пояснювалася невідповідністю їх навчального курсу практичним потребам життя, «в механічному способі навчання, нездатному розвивати учнів і, отже, готувати з них людей, придатних для практичного життя» (О. Головнін); невідповідністю призначенню та нездатністю у повній мірі задовольнити освітні потреби міщан (Д. Толстой). У пояснювальній записці до нового проекту «Положення...» констатувалося, що в третій класі повітових училищ мало учнів, тоді як перші класи гімназій були переповнені [16].

З урахуванням офіційних і приватних відгуків проект 1860 р. був опрацьований і доповнений. Головні зміни, що стосувалися гімназій, полягали у підсиленні значення педагогічних рад, а також розподілі гімназій на два типи: філологічні та реальні. Комітет протягом 1863 р. опрацьовує і втретє оприлюднює «Проект статуту гімназій і прогімназій». Згідно з проектом у містах і селищах, де відкриття повних гімназій було неможливим або недоцільним, могли відкриватися прогімназії, які склалися тільки з 4-х нижчих класів гімназії. Навчальний курс прогімназій і 4-х нижчих класів (класичних і загальних) гімназій був однаковий [1, с. 219].

Загалом, на кінець 1861 р. існувало 94 заклади середньої освіти в Україні. Протягом 1862-1864 рр. було відкрито 8 нових гімназій, 1 прогімназія та комерційне училище в Одесі, але тимчасово були закриті з політичних міркувань 3 гімназії та 3 прогімназії [15, с. 432].

Всі проекти розроблялися Вченим комітетом, саме воно займалося складанням нового статуту гімназій і прогімназій, беручи до уваги різні думки суспільства. Всього було чотири редакції проекту [2]. Остаточна була прийнята четверта редакція за 19 листопада 1864 р. під назвою «Статут гімназій та прогімназій відомства Міністерства народного просвітництва» [6].

Початок нового етапу розвитку середньої освіти Російської імперії пов'язаний із перебуванням на посаді міністра народної освіти Д. Толстого (1866-1880), відомого своєю консервативно-охоронною політикою. Його перше п'ятиріччя пройшло під знаком, з одного боку, поступового введення в дію Статуту 1864 р., а з іншого – підготовки його нової редакції. Для реалізації цих завдань вже у 1866 р. були прийняті рішення про: виділення, починаючи з 1867 р., додаткових майже 258 тис. руб. для доплати керівництву та педагогам України, у тому числі й Катеринославській гімназії; створення Комісії для розробки нового Статуту [9].

Гімназії та прогімназії утримувалися або за рахунок держави, або за рахунок суспільства та окремих осіб. Земства, представники різних станів, приватні особи, усі ті, хто за власною ініціативою або за проханням державних чиновників вирішували виділяти на утримання гімназій або прогімназій ту чи іншу суму, могли обирати почесного попечителя. З 1866 р. на території Катеринославської губернії започатковуються земства [17, с.349]. З перших років свого заснування першочерговими завданнями у їх діяльності стають піклування про відкриття і утримання навчальних закладів.

Гімназії і прогімназії тепер поділялися на класичні, з вивченням давніх мов, і реальні – з акцентом на природничі науки, в залежності від місцевих потреб і цілей учнів. Поділ гімназій стався через те, що при всіх очевидних перевагах класичної освіти вона була не в змозі задовольнити всі потреби сучасності. Відомо, що в справі гімназійного навчання наголос робився на стародавні класичні мови і літературу. Їх вивчення було необхідне для розвитку якісної самостійної наукової діяльності в учнів в подальшому. Тому вважалося, що гімназія, яка готує своїх учнів до університетів, повинна бути класичною, або, як ще її називали, гуманістичною. Міністерство вважало, що науковий розвиток досягається завдяки старанному вивченню «мов і літератур давніх класичних народів» [14, с. 14].

Статутом 1864 р. категорично заборонялися тілесні покарання. Були також змінені умови утримання в закритих пансіонах. Вирішено, що для загальної користі вихованців молодшого і старшого віку необхідно утримувати окремо. Неможливо застосовувати одні і ті ж виховні методи до учнів різних вікових груп, в кінці кінців, від подібного з'єднання страждає «моральна чистота». Відтепер пансіони, зважаючи на свою всестановість, перестали називатися шляхетними і склалися лише з учнів прогімназій і нижчих чотирьох класів гімназій. Старший вік вихованця починався з 14-ти річного віку [6].

У зв'язку з потребою підготовки фахівців промисловості, яких не готували в університетах, завдання і цілі гімназії ускладнилися. Тепер вони повинні були готувати учнів як до теоретичної вищої освіти, так і до практичної. Якщо з першим завданням класичні гімназії справлялися, то з другим – ні. Учні, які бажали вступити до вищих спеціальних училищ, повинні були до моменту вступу мати достатні знання в математиці та природничих науках. Таких знань класична гімназія не давала, що і підштовхнуло до заснування реальних гімназій. Обидва види гімназій давали загальну освіту і готували учнів до вищих навчальних закладів, але класичні гімназії робили наголос на гуманітарні науки, а реальні – на природничі та математичні. Однак, тому що не вистачало викладачів грецької мови тимчасово «новим статутом належить мати два розряду класичних гімназій: одні – з латинською і грецькою мовами, інші – з однією латинською мовою» [14, с. 29]. Щоб вирішити цю проблему, молодих людей відправляли за кордон (найчастіше це була Німеччина) для вивчення давньої філології.

В обох гімназіях було сім класів «з річним курсом для кожного». Вони засновувалися там, де за чисельністю і потребою населення були визнані потрібними. Але в кожній

губернії повинно було бути мінімум по одній гімназії. Там, де не було гімназій, засновувалися прогімназії з чотирма нижчими класами, які, в свою чергу, теж ділилися на класичні та реальні. Головною особою тут був інспектор, по суті він мав усі ті права, що і директор гімназії, тільки призначався на посаду Попечителем навчального округу. Штат співробітників був наступним: директор гімназії, інспектор гімназії, інспектор прогімназії, учитель, учитель малювання, креслення і чистописання, наглядач (вихователь), писар, лікар. За новим статутом посилювалися вимоги до складу службовців, освіченість і вихованість яких стали тепер першочерговими, поряд з цим розширилися і їх службові права. Було також скасовано поділ вчителів на старших і молодших, бо «від кожного викладача науки або мови потрібно в однаковій мірі вищу освіту і однакову працю». Вчительським колективам була надана необхідна самостійність для розвитку шкільного життя [6].

Міністерство народної освіти контролювало діяльність жіночих та чоловічих гімназій. Кошти на утримання закладів середньої освіти виділялись з місцевого бюджету та були державні субсидії [19]. У гімназії та прогімназії приймалися на навчання «діти всіх станів, незалежно від звання і віросповідання». Плата за навчання встановлювалася педагогічними радами з затвердження Міністерством народної освіти. Однак на момент надходження в перший клас дитина повинна була вміти читати, писати, складати, віднімати, знати таблицю множення і основні молитви. У гімназії приймалися діти з 10 років, обдарованим бідним учням, за визначенням педагогічної ради, видавалася стипендія та одноразова грошова допомога на оплату навчання, сума якої визначалася місцевим педагогічною радою. Робилося це тому, що місцеві органи краще знали можливості свого краю. Для того щоб не було в цій справі зловживання, припущення про розмір плати відправлялися на погодження та затвердження міністра народної освіти.

Після закінчення гімназій і прогімназій проводилися навчальні випробування в присутності педагогічної ради, в який крім директора (голови) входили вихователі та лікар. Лікар мав право голосу нарівні з іншими. Учні, які залишалися на другий рік двічі, були відраховані з навчального закладу. Особи, які не навчалися в гімназіях або прогімназії, але успішно склали випускні іспити, отримували таке ж свідоцтво, як і учні, які закінчили той чи інший курс.

За новим Статутом відбулося збільшення суми, що відпускалася на утримання середніх навчальних закладів з 1045497 крб. 36 коп. до 1808739 крб. 60 коп. Зарплати директорів всіх гімназій були зрівняні по можливості, також зрівняли і зарплати педагогів [11, с. 31].

Якщо говорити про права і переваги гімназій і прогімназій, то право вступати до університетів давалося учням, які закінчили «повний курс навчання в класичних гімназіях або мають свідоцтво про знання повного курсу цих гімназій». Учні, які мають свідоцтва «про закінчення повного курсу реальних гімназій або про знання цього курсу», приймалися до вищих спеціальних училищ [11, с. 70].

У 1864 р. також було засновано реальні гімназії – це заклад середньої освіти, які робили акцент на викладання іноземних мов та предметів фізико-математичного циклу, готували учнів до подальшого вступу до вищих навчальних закладів [4]. Загалом, у другій половині 60-х рр. XIX ст. реальні гімназії становили 26,2 % усіх навчальних закладів, класичні – 73,8 %. [7]. Цей тип навчального закладу був розрахований на середні верстви міського населення і готував необхідні кадри для промислових підприємств.

Згідно цього Статуту максимальна кількість учнів у класі була 40 чоловік, станом на 1865 р. у молодших класах навчалося приблизно 60 чоловік, у старших – 20. Тому керівництво ставило питання про поділ I, II і III класів на паралельні відділення, що було вирішено лише у 1867 р. Загальна кількість учнів зростала: у 1865 р. в гімназії навчалося 267 учнів, у 1866 р. – 300, 1868 р. – 343, у 1869, 1871 р. – 400 осіб. Кількість учнів за 1865 – 1871 рр. зросла на 50%. Також, після проведення освітньої реформи, з 1867 р. Бахмутське повітове земство почало клопотати перед Міністерством щодо отримання дозволу на відкриття перших закладів середньої освіти – прогімназії [10]. Постановою від 27 січня 1876 р. було дозволено відкрити у м. Маріуполі з 1 серпня 1867 р. чоловічої та жіночої гімназій [18, с. 203].

Таким чином, можна зробити висновок, що реформування сфери середньої освіти було одним з провідних напрямків здійснення Великих ліберальних реформ у другій половині XIX ст. Здобувати середню освіту могли діти усіх станів. Новим статутом було змінено мету середньої освіти. Вперше були запроваджені навчальні плани. Вони збільшили самостійність педагогічних рад щодо навчальних і виховних справ. Тепер вони могли самі вибирати книги, навчальні посібники і керівництва до навчання, самостійно складати програми викладання, визначати плату за навчання. Реальне училище було новим типом навчального закладу у другій половині XIX ст. Підтвердженням цього є навчальні програми, за основу яких були дисципліни природничо-математичного циклу та іноземні мови – предмети, що відповідали змінам суспільного життя країни. Катеринославська губернія в зазначений період була одним з важливих економічних регіонів країни, потребувала значної кількості висококваліфікованих спеціалістів, а для цього потрібно було створення сучасних закладів освіти, серед яких важливе місце займали гімназії, прогімназії та реальні училища. В подальшому необхідно розглянути створення та розповсюдження земської школи в Катеринославській губернії.

Список використаної літератури

1. Алешинцев И. История гимназического образования в России (XVIII и XIX века) / И. Алешинцев. – Санкт-Петербург : Изд-е О. Богдановой, 1912. – 346 с. ; Aleshintsev I. Istoriya gimnazicheskogo obrazovaniya v Rossii (XVIII i XIX veka) / I. Aleshintsev. – Sankt-Peterburg : Izd-e O. Bogdanovoy, 1912. – 346 s.

2. Балашова К. Реформа образования 1860-х гг. на страницах «Журнала Министерства народного просвещения» [Электронный ресурс] / К. Балашова // Медиаскоп. - 2018. - Вып.3. – Режим доступа : <http://www.mediascope.ru/2466> ; Balashova K. Reforma obrazovaniya 1860-kh gg. na stranitsakh «Zhurnala Ministerstva narodnogo prosveshcheniya» [Elektronnyy resurs] / K. Balashova // Mediaskop. - 2018. - Vyp.3. – Rezhim dostupa : <http://www.mediascope.ru/2466>

3. Бобров В. Становлення та розвиток ліцеїв і гімназій Півдня України у XIX – на початку XX століть : автореф. дис...канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Володимир Вікторович Бобров; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 1998. – 18 с. ; Bobrov V. Stanovlennia ta rozvytok litseiv i himnazii Pivdnia Ukrainy u XIX – na pochatku XX stolit : avtoref. dys...kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 / Volodymyr Viktorovych Bobrov; Nats. ped. un-t im. M.P. Drahomanova. – Kyiv, 1998. – 18 s.

4. Большая Советская энциклопедия / под ред. Б. А. Введенского. – Москва : Большая советская энциклопедия, 1955. – Т. 36 – 670 с. ; Bolshaya Sovetskaya entsiklopediya / pod red. B. A. Vvedenskogo. – Moskva : Bolshaya sovetskaya entsiklopediya, 1955. – Т. 36 – 670 s.

5. Бондаренко Г. Реальні гімназії як предмет дискусій про реформування середньої освіти (перша половина 60-х років XIX ст.) / Г. Бондаренко // Історико-педагогічний альманах. - 2014. - Вип. 1. - С. 59-67. ; Bondarenko H. Realni himnazii yak predmet diskusii pro reformuvannia serednoi osvity (persha polovyna 60-kh rokiv XIX st.) / H. Bondarenko // Istoryko-pedahohichniy almanakh. - 2014. - Vyp. 1. - S. 59-67.

6. Высочайше утвержденный устав гимназий и прогимназий ведомства Министерства народного просвещения [Электронный ресурс] // Полное собрание законов Российской империи. Собрание (1825 - 1881) : Том 39 (1864) : Часть 2 : Законы (41319 - 41641). – Режим доступа : http://nlr.ru/e-res/law_r/search.php?regim=4&page=167&part=807 ; Vysochayshe utverzhdennyu ustav gimnaziyy i progimnaziyy vedomstva Ministerstva narodnogo prosveshcheniya [Elektronnyy resurs] // Polnoe sobranie zakonov Rossiyskoy imperii. Sobranie (1825 - 1881) : Tom 39 (1864) : Chast 2 : Zakony (41319 - 41641). – Rezhim dostupa : http://nlr.ru/e-res/law_r/search.php?regim=4&page=167&part=807

7. Константинов Н. Очерки по истории средней школы. Гимназии и реальные училища с конца XIX в. до февральской революции 1917 г. / Н. Константинов. – 2-е изд., исп. и доп. – Москва : Учпедгиз, 1956. – 198 с. ; Konstantinov N. Ocherki po istorii sredney shkoly. Gimnazii i realnye uchilishcha s kontsa XIX v. do fevral'skoy revolyutsii 1917 g. / N. Konstantinov. – 2-e izd., isp. i dop. – Moskva : Uchpedgiz, 1956. – 198 s.

8. Курашова В. Розвиток принципу самостійності в історії вітчизняної гімназичної освіти XIX – початок XX століття : автореф. дис...канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Вікторія Олександрівна Курашова; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2010. – 22 с. ; Kurashova V. Rozvytok pryntsyphu samostiinosti v istorii vitchyznianoї himnazychnoi osvity XIX – pochatok XX stolittia : avtoref. dys...kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 / Viktoriia Oleksandrivna Kurashova; Khark. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. – Kharkiv, 2010. – 22 s.

9. Милько В. Гімназії українських міст у період модернізації Російської імперії (кінець XIX – початок XX ст.) / В.І. Милько // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: Зб. наук. пр. — 2017. — Вип. 26. — С. 195-209. ; Mylko V. Himnazii ukrainskykh mist u period modernizatsii Rosiiskoi imperii (kinets XIX – pochatok XX st.) / V.I. Mylko // Problemy istorii Ukrainy XIX– pochatku XX st.: Zb. nauk. pr. — 2017. — Vyp. 26. — S. 195-209.

10. О преобразовании уездного училища в прогимназию // Артемовский краеведческий музей, ф. 8, оп. 1, д. 3. ; O preobrazovanii uezdnogo uchilishcha v progimnaziyu // Artemovskiy kraevedcheskiy muzey, f. 8, op. 1, d. 3.

11. Отдел Правительственных распоряжений. «(19 ноября) Об утверждении устава и штатов гимназий и прогимназий // Журнал Министерства народного просвещения. - 1864. - Ч. 125. - С. 31. ; Otdel Pravitelstvennykh rasporyazheniy. «(19 noyabrya) Ob utverzhdenii ustava i shtatov gimnaziyy i progimnaziyy // Zhurnal Ministerstva narodnogo prosveshcheniya. - 1864. - Ch. 125. - S. 31.

12. Лаврів П. І. Історія Південно-Східної України / П. І. Лаврів. – Київ : Українська Видавнича Спілка, 1996. – 208 с. ; Lavriv P. I. Istoriia Pivdenno-Skhidnoi Ukrainy / P. I. Lavriv. – Kyiv : Ukrainska Vydavnycha Spilka, 1996. – 208 s.

13. Половко І. Статути в системі правового регулювання діяльності навчальних закладів на українських землях у складі Російської імперії у XIX ст. / І. В. Половко // Актуальні проблеми політики. - 2009. – Вип. 37. – С. 371-380. ; Polovko I. Statuty v systemi pravovoho rehuliuвання diialnosti navchalnykh zakladiv na ukrainskykh zemliakh u

skladi Rosiiskoi imperii u XIX st. / I. V. Polovko // Aktualni problemy polityky. - 2009. - Vyp. 37. - S. 371-380.

14. По поводу нового устава гимназий и прогимназий // Журнал Министерства народного просвещения. Отделение IV. - 1864. - Ч. 125. - С. 14, 29. ; Po povodu novogo ustava gimnaziya i progimnaziya // Zhurnal Ministerstva narodnogo prosveshcheniya. Otdelenie IV. - 1864. - Ch. 125. - S. 14, 29.

15. Рождественский С. Исторический обзор деятельности Министерства Народного Просвещения (1802–1902) / С. В. Рождественский. – Санкт-Петербург : Мин. Нар. Прос., 1902. – 785 с. ; Rozhdestvenskiy S. Istoricheskiy obzor deyatelnosti Ministerstva Narodnogo Prosveshcheniya (1802–1902) / S. V. Rozhdestvenskiy. – Sankt-Peterburg : Min. Nar. Pros., 1902. – 785 s.

16. Сергеенкова В. Городские училища и учительские институты в России: создание, структура, статус, социальный состав воспитанников (60–70-е гг.) / В. Сергеенкова // Российские и славянские исследования : науч. сб. – Минск: БГУ, 2012. – Вып. 7. – С. 349–350. ; Sergeenkova V. Gorodskie uchilishcha i uchitelskie instituty v Rossii: sozдание, struktura, status, sotsialnyy sostav vospitannikov (60–70-e gg.) / V. Sergeenkova // Rossiyskie i slavyanskije issledovaniya : nauch. sb. – Minsk: BGU, 2012. – Vyp. 7. – S. 349–350.

17. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко; підгот. Ю. Вільчинський. - 2-ге вид. – Львів : Афіша. 2001. – 664 с. ; Siropolko S. Istoriiia osvity v Ukraini / S. Siropolko; pidhot. Yu. Vilchynskiyi. - 2-he vyd. – Lviv : Afisha. 2001. – 664 s.

18. Фатальчук С. Д. Ф.А.Хартахай – засновник гімназійної освіти південно-східної України / С. Д. Фатальчук, Г. Р. Лях // Наукова молодь : зб. наук. праць молодих учених : матер. I регіон. наук. науково-практ. конф. «Внесок молодих учених у розвиток науки регіону». – Луганськ : Знання, 2005. – Т. 1 : Психолого-педагогічні науки. – С. 197–205. ; Fatalchuk S. D. F.A.Khartakhai – zasnovnyk himnaziinoi osvity pivdenno-skhidnoi Ukrainy / S. D. Fatalchuk, H. R. Liakh // Naukova molod : zb. nauk. prats molodykh uchenykh : mater. I rehion. nauk. naukovo-prakt. konf. «Vnesok molodykh uchenykh u rozvytok nauky rehionu». – Luhansk : Znannia, 2005. – Т. 1 : Psykholoho-pedahohichni nauky. – S. 197–205.

19. Фатальчук С. Передумови виникнення гімназійної освіти Східноукраїнського регіону в другій половині XIX – на початку XX століття / С. Фатальчук // Дійсність – думка – дослід : матер. 1-ї загальноуніверситет. конф. молодих учених, присвяченої 60-річчю звільнення м. Слов'янська від німецько-фашистських загарбників і 12-й річниці незалежності України. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2004. – С. 32–34. ; Fatalchuk S. Peredumovy vynyknennia himnaziinoi osvity Skhidnoukrainskoho rehionu v druii polovyni XIX – na pochatku XX stolittia / S. Fatalchuk // Diisnist – dumka – doslid : mater. 1-yi zahalnouniversytet. konf. molodykh uchenykh, prysviachenoї 60-richchiu zvilnennia m. Slovianska vid nimetsko-fashystskykh zaharbnnykiv i 12-y richnytsi nezalezhnosti Ukrainy. – Sloviansk : Vydavnychiy tsentr SDPU, 2004. – S. 32–34.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2019 р.

A. Papats

REFORMING OF SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS IN THE 1860S IN KATERYNOSLAV PROVINCE

In the 19th century Katerynoslav province consisted of Katerynoslav, Mariupol (which separated from Olexandriv county in 1874), Olexandriv, Slavyanoserb, Verkhodniprovsk, Bakhmutsk and Pavlogradsk counties which were on the territory of Ukraine but were included

into Russian Empire. So, secondary education development in the region must be considered in the context of socio-educational processes which took part in the Empire. After the defeat in the Crimean War, Alexander II saw the social and economic backwardness of Russia. The country needs radical changes. The former great- power status had to be restored.

Therefore, since the beginning of their reign, they have taken the course to modernize the country through reforms. At the same time, he knew that updating of Russia required educated people. For this purpose, in the 60's of the 19th century a number of reforms were carried out: Zemsky, city, educational, judicial, military and others. On September 8, 1802, the Ministry of Public Education was established to prepare educational reform. On November 19, 1864, a new «Statute of Gymnasiums and Progymnasiums» was approved, it reformed secondary education institutions. In accordance with this statute Gymnasiums were divided into real and classical and education became universal.

Key words: *Katerynoslav province, educational reform, institutions of secondary education, gymnasium, progymnasium, real school, Ministry of Public Education, Russian Empire.*